

УДК: 338.439.52:631.147

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ КИТАЮ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**Завадська Ю.С.**, кандидат економічних наук
New Wave Media Ukraine LLC (Exponential.com)

Анотація. Розглянуто особливості становлення ринку органічної агропродовольчої продукції Китаю, який входить до числа найбільш швидко зростаючих світі разом з ринками таких країн як Індія та Бразилія. Визначено, що зародження сектору органічного агровиробництва Китаю відбулося під впливом існування значного незадоволеного попиту на міжнародному ринку, а точкою відліку його формування є створення сертифікованих підприємства-виробники органічної продукції на початку дев'яностих років минулого століття із метою здійснення експортної діяльності. Досліджено особливості становлення внутрішнього ринку органічної продукції Китаю та виявлені сучасні тенденції розвитку попиту і пропозиції у його межах. Встановлено, що найбільшим споживчим інтересом користуються такі види органічної продукції як рис, овочі та фрукти, м'ясо, зелений чай, молочні продукти і дитяче харчування. Пропозиція на ринку органічної агропродовольчої продукції формується за рахунок господарської діяльності крупних підприємств (дуже мало індивідуальних фермерських господарств) та імпорту. Ідентифіковано два напрями імпортової діяльності Китаю. Визначено основні групи товарів, що експортуються та імпортуються у межах досліджуваного ринку. Здійснено порівняльну характеристику розвитку ринку органічної агропродовольчої продукції Китаю і України, внаслідок якої виявлено ряд їх спільних і відмінних ознак. Встановлено, що досягнення високих темпів розвитку сфери органічного агровиробництва Китаю відбулося за рахунок ринкових чинників (зростання попиту, купівельної спроможності) та впровадження послідовної державної політики із її стимулювання.

Ключові слова: органічна агропродовольча продукція, ринок, кон'юнктура.

Аннотация. Рассмотрены особенности становления рынка органической агропродовольственной продукции Китая, который входит в число наиболее быстро растущих в мире в числе таких стран как Индия и Бразилия. Определено, что зарождение сектора органического агропроизводства Китая произошло под влиянием существования значительного неудовлетворенного спроса на международном рынке, а точкой отсчета его формирования является создание сертифицированных предприятия-производителей органической продукции в начале девяностых годов прошлого века с целью осуществления экспортной деятельности. Исследованы особенности становления внутреннего рынка органической продукции Китая и выявлены современные тенденции развития спроса и предложения в его пределах. Установлено, что наибольшим потребительским интересом пользуются такие виды органической продукции как рис, овощи и фрукты, мясо, зеленый чай, молочные продукты и детское питание. Предложение на рынке органической агропродовольственной продукции формируется за счет хозяйственной деятельности крупных предприятий (очень мало индивидуальных фермерских хозяйств) и импорта. Идентифицированы два направления импортной деятельности Китая. Определены основные группы экспортируемых и импортируемых товаров в пределах исследуемого рынка. Осуществлено сравнительную характеристику развития рынка органической агропродовольственной продукции Китая и Украины, в результате которой выявлено ряд их общих и отличительных признаков. Установлено, что достижение высоких темпов развития сферы органического агропроизводства Китая произошло за счет рыночных факторов (рост спроса, покупательной способности) и внедрения последовательной государственной политики по ее стимулированию.

Ключевые слова: органическая агропродовольственная продукция, рынок, конъюнктура.

Abstract. In the article the peculiarities of the Chinese organic agri-food products market, which is among the world fastest-growing markets together with such countries as India and Brazil are investigated. It has been determined that the origin of the organic agricultural production sector in China took place under the influence of the existence of significant unmet demand in the international market. The starting point of its formation was the creation of certified organic producers in the early nineties with the purpose of exporting marketing activities. The features of the Chinese domestic organic products market formation have been investigated and current trends in supply and demand within it have been identified. It has been found

that the largest consumer interest groups include the following types of organic products as rice, fruits and vegetables, meat, green tea, dairy products and baby food. The organic agri-food products market supply is formed by economic activity of large enterprises (there are very few individual farms) and import. Two main areas of China's import activity have been identified. The main groups of exported and imported goods within the investigated market have also been determined. The comparative characteristics of the Chinese and Ukrainian organic agri-food products has been carried out resulting in detecting a number of common and distinctive features. It has been determined that the organic agricultural production high growth rates achievements in China occurred due to the market factors influence (demand and purchasing power growth) and the implementation of the state policy of the organic agri-food products market development.

Keywords: organic agricultural products, market, market conditions.

Постановка проблеми. Притаманними рисами сучасного етапу розвитку світової економіки є посилення споживання ресурсів навколишнього середовища, що продукує виникнення чисельних глобальних і локальних викликів, та загострення конкурентної боротьби за місце на ринку. Формування конкурентоспроможної, життєздатної у довгостроковій перспективі економічної системи без врахування зазначених чинників наразі є неможливим. Дедалі більшої популярності набуває концепція сталого розвитку, що надає можливість забезпечити економічне зростання у поєднанні із збереженням довкілля. Окремим напрямом в її межах є поширення виробництва органічної продукції та становлення ринкових відносин у цій відносно новій сфері як у глобальному вимірі так і у межах окремих країн. Не виключенням є Китай, який є потужним учасником формування балансу економічних сил у межах міжнародної економіки.

Ринок органічної агропродовольчої продукції Китаю є одним із найбільш швидко зростаючих у світі та має значний потенціал щодо утримання лідируючих позицій із пропозиції органічної продукції у межах міжнародного ринку за певними видами продукції. Зазначені результати привертають науковий інтерес щодо вивчення засобів та механізмів їх досягнення із подальшим розробленням напрямів адаптації та впровадження вказаних здобутків у вітчизняну практику. Ці аспекти зумовили вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Формуванню ринкових відносин у сфері органічного агровиробництва присвячено значну кількість наукових праць. Зокрема поширення органічного агровиробничого методу досліджували такі науковці як А. Подолинський, С. Антоненко, І. Овсінський та ін. Питання становлення ринкових відносин у сфері органічної агровиробництва, а саме аспекти формування та розвитку міжнародного ринку органічної продукції висвітлені у працях В. Бойко, Х. Говард, О. Козлової та ін. Однак, дослідження особливостей функціонування ринку органічної агропродовольчої продукції здійснено не у повній мірі. Заслугує на увагу подальше вивчення практики провідних країн-виробників у цій сфері задля виявлення та розроблення механізмів впровадження найкращих їх здобутків іншими учасниками глобального ринку.

Мета і методика дослідження. Метою дослідження є визначення особливостей формування ринку органічної агропродовольчої продукції Китаю в умовах трансформації міжнародної економіки. Об'єктом наукової роботи є становлення ринкових відносин Китаю у сфері органічного агровиробництва. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів процесу формування ринку органічної агропродовольчої продукції Китаю під дією глобальних економічних викликів.

Основою дослідження є системний підхід та діалектичний метод пізнання. З метою визначення особливостей формування попиту та пропозиції у сфері органічного агровиробництва Китаю використовувались методи аналізу і синтезу, економіко-статистичний, евристичний. Метод співставлення та узагальнення застосовувався при порівнянні моделей становлення ринку органічної продукції Китаю і України. Для формулювання теоретичних узагальнень, висновків і окреслення перспектив подальших досліджень використовувався абстрактно-логічний метод.

Результати досліджень. У процес органічного агровиробництва залучено близько 43.1 млн га сільськогосподарських угідь. Найбільш швидкими темпами збільшується площа сертифікованих відповідно до органічних стандартів земель у таких країнах як Австралія, Китай, Перу, Італія та Україна. Загальний об'єм глобального ринку органічної агропродовольчої продукції станом на 2013 рік сягнув 72 млрд дол. США. Протягом останніх 10 років найбільший темп розвитку ринки органічних продуктів притаманний таким країнам як Китай, Індія і Бразилія. У 2014 році ринок

органічної продукції Китаю становив 2,4 млрд доларів США, тобто країна займає четверте місце за цим показником у світі поряд з такими країнами як США, Німеччина та Франція [4].

Перші сертифіковані підприємства-виробники органічної продукції з'явилися у Китаї у 1990 році, реалізація продукції якими здійснювалась виключно на експорт до Японії, США та країн Європи. Такі обставини були спричинені високим попитом на органічну продукцію та платоспроможністю у межах зазначених ринків та протилежною ситуацією на внутрішньому. У 2004 році сальдо торгового балансу сільськогосподарської продукції набуло від'ємного значення із тенденцією до поглиблення проблематики нестачі продуктів харчування власного виробництва, внаслідок цього гостро постало питання про модернізацію сільського господарства. Уряд країни доклала значних зусиль для розвитку сільських територій і сільськогосподарського виробництва. Як результат, зазначеним питанням було приділено найвищий пріоритет розробленні державних програм починаючи з 2004 року. З 2005 року відбувається нарощування внутрішнього ринку органічної агропродовольчої продукції Китаю. У цей же самий рік урядом країни було прийнято стандарти із органічного агровиробництва, які у подальшому (2012 рік) були доопрацьовані у напрямі посилення вимог щодо маркування продукції та відстеження дотримання вимог щодо її виробництва. Як результат, історія виготовлення кожного органічного продукту може бути перевірена споживачем за допомогою 17-значного номеру, котрим маркується всі органічні товари.

Наразі ринок органічної продукції Китаю перебуває на стадії росту та відслідковується насичення попиту за такими групами продукції як рис, овочі та фрукти, м'ясо, зелений чай. Також користуються споживчим інтересом такі продовольчі товари як молочні продукти та дитяче харчування. Як і в багатьох інших країнах, органічні продукти є відносно дорогими і споживачі, які купують їх переважно із заможних родин із високим рівнем освіти. Можна виокремити вісім груп споживачів: працівники крупних компаній («білі комірці»); сім'ї з маленькими дітьми; люди із проблемами здоров'я; репатріанти; учасники бізнес середовища з китайського Тайбея і Гонконгу (Китай); урядовці; молодь; іноземці, що проживають у Китаї [3]. Кожна група має певні особливості споживчої поведінки.

На відміну від країн із ринковою економікою, в Китаї дуже мало індивідуальних фермерських господарств у сфері органічного агровиробництва. Існує три основні моделі виробництва органічної продукції. Відповідно до першої (Contract farming model), трейдер підписує контракт із декількома фермерами/ кооперативами щодо виробництва певного виду органічної продукції, формує переважно великі партії продукції, яку подальшому реалізується здебільшого на експорт. У межах другої моделі (Private company land leasing) приватне підприємство є одночасно інвестором і орендарем земельних ділянок та виробляє різноманітні за обсягом партії продукції, націлені здебільшого на задоволення попиту на внутрішньому ринку. У рамках третьої моделі виробництва органічної продукції здійснюється кооперативом. Об'єднання забезпечує технічну підтримку виробникам і викуповує виготовлену продукцію із подальшою її реалізацією[1]. Отже, переважну роль у формуванні пропозиції на ринку органічної продукції Китаю відіграють крупні підприємства та кооперативи.

Овочі складають найбільшу частку експорту китайського органічного сільського господарства. Органічна продукція Китаю експортується переважно на три основні ринки - Європа, Північна Америка, Японія. Основною категорією органічної продукції, що імпортується Китаєм є сировинна продукція (цукор, сухофрукти, горіхи, мед), яка у подальшому використовується в якості інгредієнтів для товарів на експорт. Інша категорія імпорту призначена для внутрішнього ринку, яка охоплює такі види продукції як фрукти, сухофрукти, горіхи, спеції, мед, кава. У результаті низького внутрішнього виробництва органічних продуктів переробної галузі, Китай імпортує органічні вина, кондитерські вироби, молочні продукти та дитяче харчування[2].

Основними країнами постачальниками органічної продукції на ринок Китаю є Тайвань, Нова Зеландія, Австралія, Голландія, Німеччина, Корея і США. Отже, вітчизняний та китайський ринки органічної продукції мають спільні причини щодо їх започаткування та вектори розвитку. Однак, наразі темпи розвитку зазначеного ринку України значно повільніші ніж у Китаї. Проведений аналіз становлення ринку органічної продукції Китаю дає можливість виділити ряд спільних та відмінних параметрів у співвідношенні із розвитком вітчизняної сфери органічного агровиробництва. Порівняльна характеристика наведена у таблиці.

Таблиця

**Порівняльна характеристика розвитку ринку органічної агропродовольчої продукції
Китаю і України**

Параметр	Китай	Україна
Ринкова орієнтація	Здебільшого на зовнішній ринок та частково на внутрішній	Здебільшого на зовнішній ринок та частково на внутрішній
Мотиваційний фактор розвитку	Ціновий фактор	Ціновий фактор, ідейне наповнення
Сертифікація	Групова сертифікація	Індивідуальна сертифікація
Ініціатива щодо функціонування у сфері органічного виробництва	Рішення щодо переходу до виробництва органічної продукції та подальшого напряму діяльності організації у цій сфері здебільшого приймається керівництвом кооперативу, приватного підприємства.	Фермер чи керівник приватного підприємства приймає рішення щодо переходу до виробництва органічної продукції та подальшого напряму діяльності організації у цій сфері

Джерело: складено автором.

Так, починаючи із 2005 році сфера органічного виробництва Китаю зазнає суттєвих перетворень переважно за рахунок проведеної державної політики стимулювання. Вважається, що до 2020 р, 1,2-1,5 % сільськогосподарських земель Китаю буде залучено до органічного агровиробництва (станом на 2013 рік – приблизно 0,95 %) і ця країна стане основним виробником органічних продуктів харчування у світі.

Висновки та пропозиції. Із зростанням уваги щодо питань продовольчої безпеки та екологічної стійкості, органічне сільське господарство стрімко набуває поширення у всьому світі. Не виключенням є і Китай. Значне нарощування виробництва китайської органічної продукції відбулося у 2005 році. Наразі галузь органічного виробництва Китаю знаходиться на стадії росту із поступовим нарощуванням як об'єму внутрішнього ринку так і експортної діяльності. Такі позитивні зрушення зумовлені як ринковими факторами так і реалізацією програм стимулювання сектору органічного виробництва урядом Китаю.

Список використаних джерел

1. Chen Aijuan, China's Path in Developing Organic Agriculture: Opportunities and Implications for Small-scale Farmers and Rural Development / Aijuan Chen. – PhD dissertation, The University of Waterloo, Ontario, Canada, 2014 - 186 p.
2. International Trade Centre (ITC): Organic Food Products in China: Market Overview. 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: legacy.intracen.org/publications/Free-publications/Organic-food-products-in-China-market-overview.pdf
3. Organics Report China - Peoples Republic of – GAIN [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Organics%20Annual_Beijing_China%20-%20Peoples%20Republic%20of_10-14-2010.pdf
4. The World of Organic Agriculture: statistics and Emerging Trends 2015 [Електронний ресурс] / Eds. Helga Willer, Yussefi Minou. – Режим доступу : www.ifoam.org;

References

1. Chen Aijuan. (2014), China's Path in Developing Organic Agriculture: Opportunities and Implications for Small-scale Farmers and Rural Development: PhD dissertation, The University of Waterloo, Ontario, Canada, 2014, 186 p.
2. International Trade Centre (ITC): Organic Food Products in China: Market Overview. 2011, available at: legacy.intracen.org/publications/Free-publications/Organic-food-products-in-China-market-overview.pdf
3. Organics Report China - Peoples Republic of – GAIN, available at: http://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Organics%20Annual_Beijing_China%20-%20Peoples%20Republic%20of_10-14-2010.pdf
4. Willer, H. and Kilcher, L. (Eds.). 2015. The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2015. Frick and Bonn: Research Institute of Organic Agriculture (FiBL) and International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM).